

Зачарована Десна (стисло)

Олександр Довженко

Як же гарно й весело було в нашому городі! Все цвіте, буяє, навіть ці поміщається у городі, гарбузи звисали з тину прямо на вулицю. и любила все саджати в землю, щоб росло.

Як наїсися вишень, груш солодких — цілий день живіт як бубон, і у і навину не лазили — боялися гадюки, хоч ніколи в житті так її і не побачили.

На погребні любив спати дід Семен. Він схожий на Бога, вмів читати, був добрим духом луку і риби. Гриби і ягоди в лісі збирав краще за всіх, ловив рибу прямо руками, розмовляв із кіньми, телятами, з травами й деревами. Найбільше дід любив сонце. А ще кашляти. Від його кашлю втікав собака, а старі люди визначали погоду.

Якось я втік від дідового реву в тютюн. Там були бджоли. Хотів, щоб якась укусила, бо тоді мати дадуть мідну копійку, щоб прикласти до болючого місця. Потім можна буде купити аж чотири цукерки й ласувати ними до вечора.

Наївшись огіркових пуп'янків, натрапив я на моркву, яку дуже любив. Висмикнув одну — мала, другу — теж. Так увесь рядок. По садив у землю — хай росте! І пішов. Коли чую крик прабаби біли зів'ялої моркви та її лайку.

Мені захотілося якнайскоріше до хати. Вона була стара, вгрузла по вікна в землю. У ній не було замків. Мати жалілася на тісноту, а нам, малим, вистачало краси й простору. На білій стіні під іконами було багато картин, а найпримітніша — картина Страшного Божого Суду.

Усі були грішні в нашій сім'ї, один я був святий. І ось скінчилася моя святість. Я гірко заплакав і побіг до клуні. Баба почула й почала мене лаяти й проклинати, виспівуючи, як колядку.

Вирішив я поновити свою святість, робити добрі діла. Взяв стару дідову шапку, щоб було що скидати, і пішов шанувати старих людей.

Але дід Захар, якого одного я здивав на вулиці, не відповідав на моє шанування ні за першим, ні за другим разом, а за третім — вилаяв.

Побіг я в клуню, ліг у човні й вирішив заснути, бо кажуть, що уві сні ростуть. Як неприємно, коли баба кляне, чи йде дощ, чи гавкають на тебе чужі пси, чи гуска скубе, чи несеш важке відро.

Зате як приємно дивитися на вогонь, обнімати лоша чи побачити теля, яке знайшлося вночі. Або їсти паску і крашанки. Спати в насінні. Дивитися в зоряне небо. Слухати щебет птахів, співи дівочі, колядки, щедрівки. Але найбільше любив слухати клепання коси. Це здавалося мені найкращою музикою, і якби я почув її зараз під своїм вікном, то одразу, напевне, б помолодшав, подобрішав би й кинувся до роботи.

Високий, чистий дзвін коси передвіщав мені радість і втіху — косовицю.

Дід Тарас брав мене, малого, на руки, які ніколи й нікому не заподіяли зла, і розповідав про річку, таємничі озера, трави.

Я любив спостерігати за хмарами. Скрізь у природі я бачив неспокій, рух і боротьбу.

Багато я бачив гарних людей, але такого, як батько, не бачив. Скільки він землі впорав, скільки хліба накосив! Був красивий. Єдине, що в нього негарне — це одяг. З батька можна було писати лицарів чи апостолів.

Ми жили в повній гармонії з силами природи. Зимою мерзли, літом смажилися на сонці, а весною нас заливало водою. Повінь заливали цілі села, і тоді починалася наша слава. Ми з батьком і дідом на човні рятували людей, корів і коней.

Довго збиралися на косовицю, складали на воза все потрібне. Мати боялася мене відпускати, лякала всякими страхіттями, потім суворо наказувала берегтися.

Довго їхали до Десни. Я засинав на возі. Прокидаюся вранці — краса! Сонце, ласкава вода, гриби, ожина, риба! Таке раювання триває, поки не скосять усе сіно й треба ділити копиці. Усі стають підозрілими, кожному здається, що його обдурюють, і починають сварки, бійки.

Погодою на сінокосі завідувала стара ворона. Вона безпомилково вгадувала наближення дощу. Коли вирішили її прогнати й попросили про це мисливця Тихона Бобиря, ворона полетіла далеко, а потім повернулася й накаркала стільки дощу, що погноїла все сіно.

Диких звірів у нас мало. Але якось я, пливучи з батьком по Десні, Побачив на березі лева. Виявилося потім, що він утік з мандрівного звіринця.

У нас довго жив собака Пірат. Якось він загубився на ярмарку і повернувся аж тижнів через п'ять. Його собача радість була така велика, що він повз до нас кроків сто, плакав і розчулив усю родину. Коні в нас мінялися часто. Були вони некрасиві й невеселі. Одного разу я почув їхню розмову про нас — роботи багато, корм поганий, і збруя стерта, ще й б'ють та лають. Після того я ніколи не вдарив коня. Якось чую я дівочі голоси під вікном, що просять пустити поколядувати. І заспівали дівчата про молодця, котрий повів продавати свого коня, а кінь йому нагадує, як воювали разом, як він врятував свого господаря. Я даю собі слово, що ніколи не продам коня. Так і не продав його й по сей день.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

В автобіографічній повісті "Зачарована Десна" О. Довженко з великою теплотою згадує про своє дитинство й нехитрі розваги, про своїх працюючих матір і батька, діда й прадіда, про прекрасну Десну, таємничий, загадковий світ природи. Хоч життя родини Довженків і було нелегким, Сашко згадує як найчарівнішу музику клепання коси, косовицю, колядування, що дали йому заряд добра й працюючості на все життя.